

Aforizmák és gondolatok

Tagadhatatlanul létezik a modern történelemben néhány nagy formátumú személyiség. Rejtély, hogyan válhattak azzá, akik. Mintha nem volnának a helyükön. Akár egy félemeletes ház kariatidái.

Ha látja az ember, hogyan bánnak a betegekkel a kórházakban, kénytelen azt mondani, hogy ezek a szomorú menhelyek nem a betegek ápolására jöttek létre, hanem hogy a szerencsétlenek ne kerüljenek a sors kegyeltjeinek szeme elé, és ne zavarják meg boldogságukat.

Az erkölcs elmélyült tanulmányozása szükségeltetik ahhoz, hogy el tudjuk különíteni a büszkeség és a hiúság jellemző vonásait. A büszkeség magasröptű, nyugodt, higgadt, rettenthetetlen és rendíthetetlen. A hiúság alantas, bizonytalan, állhatatlan, nyugtalan és ingattag. Előbbi nagyra növeszti az embert, utóbbi fölfújja. Előbbi ezernyi erény forrása, utóbbiból fakad majd' minden bűn és ferdeség. Van egyfajta büszkeség, amely magába foglalja mind a tíz parancsolatot, és van egyfajta hiúság, amelybe beletartozik a hét főbűn.

Egyesíteni kellene az ellentéteket: az erény szeretetét a közvélemény iránti közönnyel, a munkakedvet a dicsőség iránti közönnyel, és az egészség megőrzését az élet iránti közönnyel.

Az elvek nélküli ember rendszerint egyszersmind jellemtelen is, hiszen ha jellemesnek születik, időben megérezte volna annak a szükségességét, hogy elvekhez tartsa magát.

Akiknek van szemük a látáshoz, ezrével mesélhetnének történeteket mindama ostobaságról és szolgalelkűségről, miknek tanúi voltak, s százával láthatjuk mi magunk is az ilyen példákat. Az alávalóság ugyanoly régi, mint a királyság – kell-e ennél jobb bizonyíték arra, hogy javíthatatlan? Mindazok alapján, amit hallottam, arra következtetek, hogy ha a majmokban meg volna a papagájok tehetsége, rögvest minisztert csinálnának belőlük.

A hercegek házitanítói, akik azok után, hogy behódoltak az udvar formalitásainak és lealacsonyító etikettjének, arra törekszenek, hogy a királyi sarj jó nevelésben részesüljön, azokhoz a számtantanárokhoz hasonlatosak, akik nagy matematikust óhajtanak nevelni tanítványaikból, miután ezek leszögezték, hogy három meg három, az nyolc.

Ha valaki jelentős vagy éppenséggel igen jeles kapcsolatokkal rendelkezik, nem érdem egy olyan országban, ahol sokakat a hibáikért kedvelnek, és sokak társaságát azért keresik, hogy kinevethessék őket.

Hogy helyes képet alkossunk a dolgokról, a szavakat elterjedt jelentésük ellenkezőjeként kell értenünk. Az embergyűlölő például valójában emberszerető; a rossz francia: jó polgár, aki szörnyűséges visszaélésekre mutat rá; a filozófus: egyszerű ember, aki tudja, hogy kettő meg kettő, az négy stb.

Az elhanyagolt meghülés olyan az orvosnak, mint a purgatórium a papoknak: *aranybánya*.

A beszélgetés olyan, mint a tengeri utazás: alig érezzük meg, amikor a hajóra lépünk, és csak a szárazföldről jó messzire eltávolodva vesszük észre, hogy elindultunk.

A világhi a vagyon vagy dicsőség hajszolása közben olyan nyomokat követ, amelyek ismeretlen vég felé vezetik. A bölcs, önmaga barátja, olyan kört ír le, amely saját magához vezet vissza. Ez Horatius *totus teres atque rotundus*¹.

Legtöbb jötevőnkhez olyasféle érzés fűz, mint ahhoz, aki kihúzta a fogunkat. Készséggel elismerjük jótéteményét: hogy rossztól szabadított meg – ám emlékszünk az általa okozott fájdalmakra, és ha rájuk gondolunk, érzelmeink között nyoma sincs a gyengédségnek.

Jótéteményem napvilágra kerülését büntetésnek érzem, nem jutalomnak.

¹ Idézet a szatírák II. könyvének 7. darabjából: „egymaga bírja magát, mert gömbalakú” (Réz Ádám fordítása).

A politikában azt mondják: a bölcsek nem hódítanak. Ugyanez mondható el az udvarlásról is.

Híresen becsületes emberek, tisztas társaságok a szemünk láttára ünnepelték a szépséges, fiatal és erényes X. kisasszony szerencsését, akinek megadatott, hogy nőül mehessen az öreg, beteges, taszító, tisztességtelen, elhülyült, ám gazdag Y-hoz. Mi sem jellemzi jobban becsületes századunkat, mint az efféle kétes diadal, az ilyen nevetséges örömművel, mindenfajta erkölcsi és természeti elv megcsúfolása.

Az a nő, aki a lelki és szellemi tulajdonságait a szépségénél többre tartja, saját neme fölött áll. Az, aki többre tartja a szépségét a lelki és szellemi tulajdonságainál, megfelel saját nemének. Az viszont, aki a szépségénél többre tartja a származását és a rangját, saját nemén kívül, saját neme alatt marad.

Megfigyelték, hogy a természettudományos, a fizikai, az élettani és a kémiai könyvek írói rendszerint szelíd, kiegyensúlyozott és általában elégedett emberek, szemben a politikatudományi, jogi, sőt erkölcsstani szerzőkkel, akik szomorkások, mélabúsak stb. Mi sem érthetőbb: előbbieket a természetet, a legfőbb lény művét tanulmányozzák, utóbbiak nem emelik túl tekintetüket az emberi alkotásokon. Az eredmény szükségképp eltérő.

Egy olyan író visszavonultságát, aki megírt egy-két jó könyvet, többre tartja a közönség annak a szerzőnek a termékenységénél, aki ontja a középszerű műveket. Hasonlóképp, egy olyan ember csendje, aki köztudottan jól beszél, sokkal hatásosabb, mint olyasvalaki fecsegése, aki nem beszél rosszul.

Lafontaine azért rossz helyenként, mert nem figyel eléggé; Lamothe azért, mert túlságosan figyel.

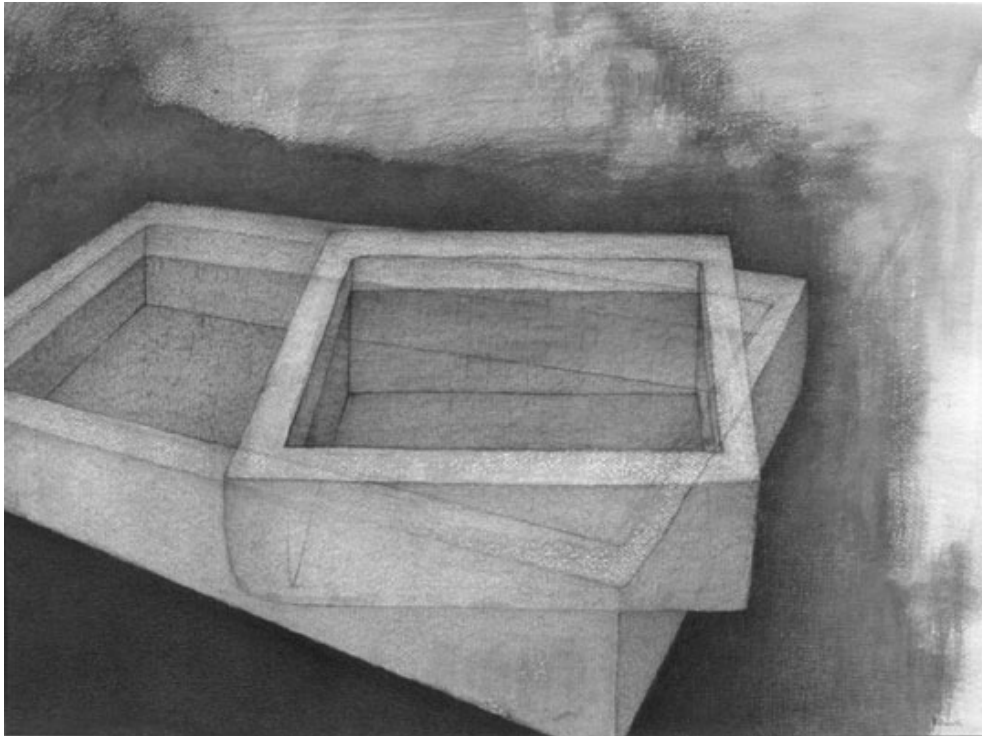
Elmondható, hogy Tiberius Gracchus halála után megszűnt a civil kormányzás Rómában; Scipio Nasica² pedig, aki a Szenátusból indulván követett el erőszakot a néptribunus ellen, megtanulta a rómaiaktól, hogy a Fórumon az erősebb hozza a törvényeket. Ő mutatta meg Sullának ezt a vészterhes titkot.

Tacitus olvasása közben a régi köztársasági szabadság és a szerző által ábrázolt hitvány rabszolganép között feszülő folyamatos és mégis mindig új ellentét nyűgöz le. A régi Scaurusok, Scipiók stb. és alávaló leszármazottjaik összevetése. Egyszóval, Tacitus hatása jórészt Titus Liviusban rejlik.

Észak-Amerika a világegyetem azon pontja, ahol az emberi jogok a legismertebbek. Az amerikaiak azon híres köztársaságpártiak leszármazottjai, akik a zsarnokság elől menekülve vándoroltak ki. E föld szülőttei felnőttek a feladathoz, hogy felvegyék a harcot az angolokkal és legyőzzék őket, épp akkor, amikor maguk az angolok visszaszerezték a szabadságukat és sikerült létrehozniuk a valaha volt legszebb kormányzatot. Az amerikai forradalom hasznos lesz Angliának is, hogy felülvizsgálja alkotmányát és megszüntesse a visszaéléseket. Mi fog történni? Az angolok, kiüzetve az észak-amerikai kontinensről, rávetik magukat a szigetekre és a francia és spanyol birtokokra, alkotmányt adnak nekik, amely elkötelezi magát amellett, hogy az ember szabad, és amely magukban az emberekben is növeli ezt az elkötelezettséget. A spanyol és francia szigetekeken, és elsősorban Spanyol- (illetve immár Angol-) Amerika szárazföldi részén sorban születnek a szabadság alapelvein nyugvó alkotmányok. Így az angoloké lesz az a kivételes dicsőség, hogy a világegyetemben egyedülként mondhatják szabad embernek magukat, helyesebben szólva, hogy egyedül ők méltók az ember névre, mivel egyedül ők voltak képesek felismerni és tartósan érvényre juttatni az emberi jogokat. De hány meg hány évnek kell még elteltie, hogy végbemenjen ez a forradalom? Ki kell füstölni a franciákat és a spanyolokat e végtelen területekről, hogy csupán elszórt kisebbségekben maradjanak, és el kell jönniük helyettük az angoloknak, hogy elvessek a szabadság első magvait. A magok aztán kicsíráznak, szárba szökkennek és beteljesítik a forradalmat, kifüstölvén magukat az angolokat is a két Amerikából és valamennyi szigetről.

Miként az állatok, akik bizonyos szintmagasság fölött elpusztulnak, a rabszolgák sem bírják ki élvezve a szabadság magassági övezetében.

2 Publius Cornelius Scipio Nasica Serapio: Tiberius Gracchus unokatestvére és ellenlábasa. Amikor Tiberius Gracchus néptribunusként a római birodalom hirtelen expanziójából adódó válságot a plebejusokra támaszkodó reformok útján kívánta megoldani, a patriciusok, hatalmukat féltve, összeesküvést szöttek ellene. A Pontifex Maximus-i tisztséget betöltő Scipio Nasica, fejét főpapi talárjának csuklyájával eltakarva, saját kezűleg ölte meg Gracchust.

Bocsáss meg nekik, nem tudják, mit cselekszenek – ezt a részt választotta a lelkész a Bibliából a hetvenéves d'Aubigné és egy tizenhét éves ifjú hölgy esküvőjén.

Egy vidéki illető a király miséjén kérdésekkel ostromolta a szomszédját:

- Ki az a hölgy?
- A királyné.
- És az?
- A felség leánya.
- Hát amaz?
- Artois grófné.
- Na és az, ott?

A versailles-i lakos, mivel kezdte elveszteni a türelmét, így válaszolt:

- A néhai királyné.

Egy kislány megkérdezte X. urat, egy Itáliáról szóló könyv szerzőjét:

- Uram, Ön írt könyvet Itáliáról?
- Igen, kisasszony.
- És járt ott?
- Hogyne.
- És a könyvet utazás előtt vagy után írta?

L. úr mesélte, hogy abban a pillanatban, amikor értesült B. asszony hűtlenségéről, a fájdalom kellős közepén azt érezte, hogy már nem szereti, hogy szerelme örökre elillan, mint egy mezőn felszárnyaló és tovahussanó fácán.

X. úr kijelentette, hogy mindenek fölött a békét, a csöndet, a sötétséget kedveli. Mire a válasz: *Azaz a betegszobát.*

Egy nő önmagában semmi; annyit ér, amennyit egy férfi talál benne, aki figyelemre méltatja. Hát ezért okád tüzet a nő arra, akinek nem tetszik, pedig szeretne tetszeni. Mert megszűnik létezni. A férfit mindez kevésbé érinti: ő marad az, aki.

X. úr, az idős agglegény, azzal tréfálkozott, hogy a házasság túlságosan tökéletes állapot a tökéletlen férfiember számára.

Így szól egy pazar török közmondás: „Ó, balszerencse! Hálát adok neked, ha egyedül érkezel.”